

Tuettu oppisopimus

Oppisopimusopiskelijan opintopolun tukeminen verkostoyhteistyönä

HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ JA TOIMINTAMALLEJA
TUETUN OPPISOPIMUSKOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISEKSI
AMMATILLINEN ERITYISOPETUS 8/2014

optima

AMMATTIOPISTO
LUOVI

AITOON
KOULUTUSKESKUS

KESKUSPUISTON
AMMATTIOPISTO

Kiipulan
ammattiopisto

VALIDIA
AMMATTIOPISTO

BOVALLIUS
ammattiopisto

hanke
yty

Sisällys

Johdanto	3
Tuetun oppisopimuskoulutuksen hyvät käytännöt	4
Oppisopimusopiskelijan opintopolun tukeminen verkostoyhteistyönä	5
Hakeutumisvaihe ja alkuvaihe	7
Ammattitaidon hankkimisvaihe	11
Tutkinnon suorittamisvaihe	15
Työllistymisvaihe	19
Lopuksi	22

Tuettu oppisopimus:

Oppisopimusopiskelijan opintopolun tukeminen verkostoyhteistyönä.

ISBN 978-952-67967-2-7

Hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja tuetun oppisopimuskoulutuksen järjestämiseksi.

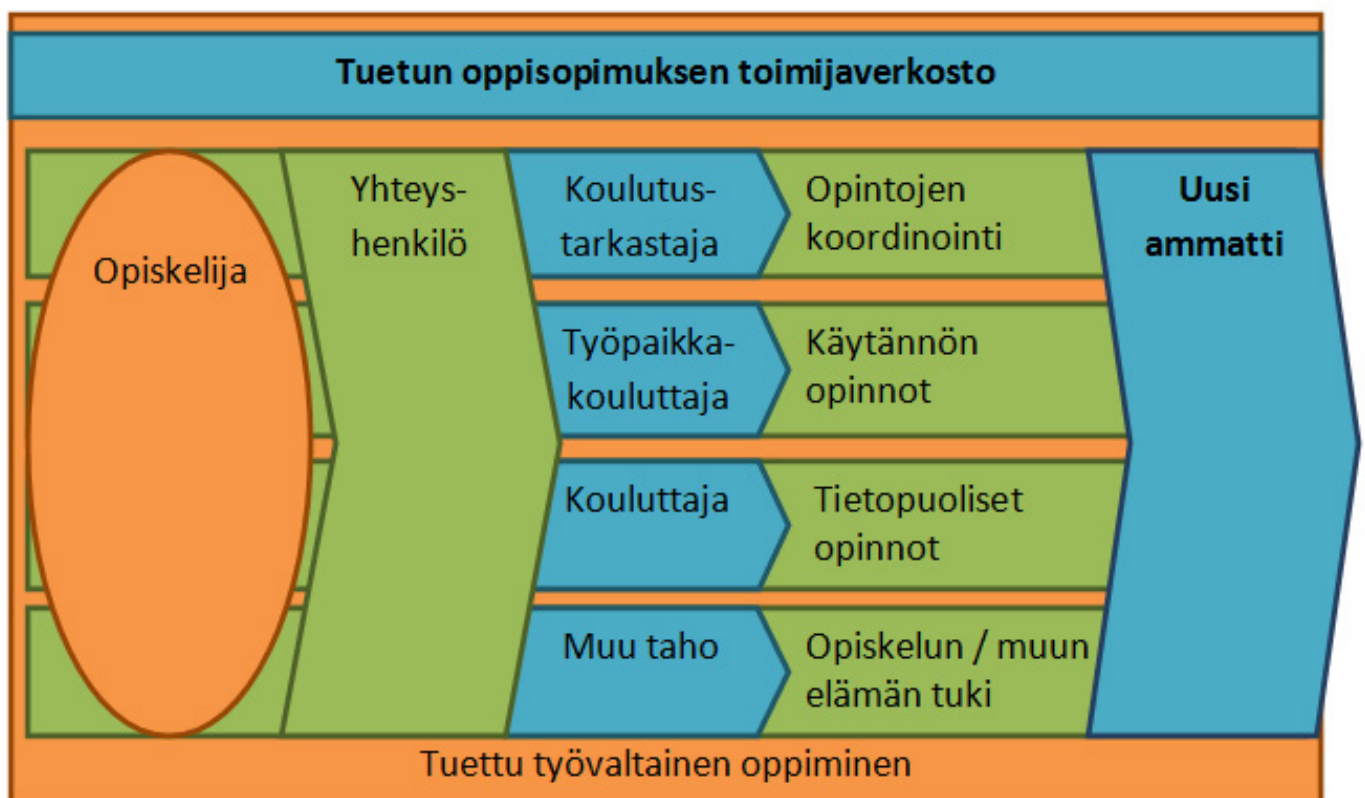
Ammatillinen erityisopetus 8/2014

Johdanto

Oppisopimuskoulutus on työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuvaa opiskelua, jota täydennetään tietopuolisella opiskelulla. Oppisopimuskoulutus toteutetaan yhteistyössä opiskelijan, työnantajan, oppilaitoksen ja oppisopimuskeskuksen kanssa. Työpaikalla opiskelijan oppimista ohjaa työpaikkakouluttaja ja tietopuolisen opiskelun ohjaamisesta huolehtii sitä järjestävä oppilaitos. Oppisopimuskeskukset tai -toimistot vastaavat oppisopimuksen tekemisestä ja koulutuksen kokonaisuuden suunnittelusta.

Tämä julkaisu on tarkoitettu oppisopimuskoulutuksen toteuttamisessa mukana oleville toimijoille. Julkaisussa on koottuna tukea tarvitsevan oppisopimusopiskelijan opintopolkuun liittyviä tukimuotoja ja -menetelmiä. Painopisteenä on eri toimijoiden roolit ja yhteistyö eri vaiheissa.

Tuetussa oppisopimuskoulutuksessa eri toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä opiskelijan oppimisen ja opintojen etenemisen varmistamiseksi. Lähtökohtana on oppisopimusopiskelijan opintopolun yksilöllinen ja kokonaisvaltainen tukeminen. Yksilöllisten tarpeiden perusteella opiskelijalle järjestetään vahvistettua ohjausta ja tukea esim. opintopolun suunnitteluun ja haakeutumiseen, oppimiseen tai elämänhallintaan. Tukitoimia voivat olla esim. psykososiaalinen tuki tai tuki oppimisvaikeuksiin tai työyhteisössä toimimiseen. Tukitoimia voivat olla toteuttamassa joko koulutustarkastaja, opettaja, oppimisvalmentaja, opinto-ohjaaja, nuoriso-ohjaaja, työpaikkakouluttaja, työvalmentaja tai työpajan, sosiaalitoimen tms. toimijat.

Tuetussa oppisopimuskoulutuksessa on saatu hyviä kokemuksia yhteyshenkilömallin toteuttamisesta. Yhteyshenkilömallissa opiskelijan rinnalla on yksi ja sama henkilö koko opintopolun ajan. Hän varmistaa, että eri toimijoiden välinen yhteistyö ja oppisopimusopinnot sujuvat opiskelijan yksilöllisten lähtökohtien mukaisesti. Yhteyshenkilönä voi olla esimerkiksi oppisopimustoimiston, oppilaitoksen, nuorisotoimen tai työpajan edustaja.

Julkaisussa esitellään tuetun oppisopimuksen verkostotapaamisissa koottua ja tuotettua aineistoa tuetun oppisopimuskoulutuksen hyvistä käytännöistä. Oppisopimuskoulutuksen etenemistä kuvataan vaiheittain. Hyvien käytäntöjen kokoamiseen ovat osallistuneet Uudenmaan alueen oppisopimustoimistojen, oppilaitosten ja työelämän edustajat. Julkaisu on tuotettu osana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama YTY - Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä -hanketta.

Tuetun oppisopimuskoulutuksen hyvät käytännöt

Tuetun oppisopimuskoulutuksen teemoja on käsitelty eri kehittämishankkeissa. Useissa yhteistyötapaamisissa on noussut esiin tarve saada konkreettisia käytännön työkaluja ja toimintamalleja helpottamaan tuetun oppisopimuskoulutuksen toteuttamista. Tästä lähtökohdasta tuetun oppisopimuksen verkosto sai alkusysäyksen. Tavoitteena oli aiheeseen liittyvän asiantuntijaverkoston muodostaminen ja alueellisen kehittämissyhteistyön suunnitteleminen. Lisäksi tavoitteena oli tukea tarvitsevan oppisopimusopiskelijan ohjaamiseen liittyvien kokemusten jakaminen ja hyvien käytäntöjen ja toimintamallien kokoaminen.

Verkostotapaamisiin kutsuttiin oppisopimustoimistojen ja oppisopimuskoulutusta järjestävien oppilaitosten johtajia ja toimijoita, työelämän edustajia, oppisopimukseen liittyvien tietopuolista koulutusta järjestävien oppilaitosten esimiehiä ja kouluttajia, yhteyshenkilöitä ja TE-toimiston edustajia.

Tuettu oppisopimus on tarkoitettu nuorille tai aikuisille, jotka tarvitsevat vahvistettua ohjausta ja tukea mm.

- opintopolun suunnitteluun
- opiskeluun
- työpaikalle
- henkilökohtaisiin asioihin

Tuetun oppisopimuskoulutuksen verkoston toiminta-alueena oli pääkaupunkiseutu ja muu Uusimaa. Verkoston tapaamisia toteutettiin viisi toukokuun 2013 ja huhtikuun 2014 välisenä aikana. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla koottiin yhdessä tuetun oppisopimuksen määritelmä.

Opiskelijalle on tärkeää kokea, että hänet kohdataan kokonaisvaltaisesti vahvuuksineen, haasteineen ja tuen tarpeineen. Tuettu oppisopimus soveltuu sekä

tukea tarvitseville että erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Jokainen oppisopimusopiskelija tarvitsee laadukasta ohjausta ja tukea opintojensa eri vaiheissa. Osa heistä tarvitsee opinnoista selviytyäkseen monenlaista tukea ja palveluita laajemmin tai pitkäaikaisemmin. Tällöin opiskelijalle tehdään erityisopetuspäätös ja laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Tuettu oppisopimus voi parhaimmillaan toimia korjaavana mahdollisuutena opiskelijalle, jolla on taustalla keskeytyneitä ammatillisia opintoja ja itsetunto-ongelmia.

Ensimmäisellä verkostotapaamisella kartoitettiin myös tuetun oppisopimuksen toteuttamisen haasteita ja kehittämiskohtia sekä suunniteltiin seuraavien tapaamisten teemat.

Tapaamisten aikana koottiin kokemuksia ja tuotettiin yhdessä aineistoa hyvistä toimintamalleista tuetun oppisopimuskoulutuksen eri vaiheisiin. Aineistosta

Tapaamisten teemoiksi valittiin oppisopimuskoulutuksen eri vaiheet:

- hakeutumisvaihe ja alkuvaihe
- ammattitaidon hankkimisvaihe
- tutkinnon suorittamisvaihe
- työllistymisvaihe

tehtiin kokoava jäsenitys kunkin tapaamisen jälkeen. Jäsenystä käsiteltiin ja työstettiin seuraavan tapaamisen alussa.

Verkoston työskentelyn tausta-aineistona käytettiin aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä. Lisäksi hyödynnettiin muissa hankkeissa tuotettuja julkaisuja ja malleja tuetun oppisopimuksen erilaisista käytänteistä. Verkostotapaamisten teemoista koostui tämän julkaisun kokonaisuaineisto; Hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja tuetun oppisopimuskoulutuksen järjestämiseksi.

Oppisopimusopiskelijan opintopolun tukeminen verkostoyhteistyönä

Oppisopimusopiskelijan opintopolun eri vaiheiden kuvaamisen lähtökohtana pidettiin oppisopimuskoulutuksen toteuttamista näyttötutkintona. Näyttötutkinnossa ammatillinen osaaminen osoitetaan työpaikoilla työtehtävissä näyttötutkinnon perusteisiin pohjautuvissa tutkintotilaisuuksissa. Aineisto on silti hyödynnettävissä myös ammatillisena peruskoulutuksena toteutettavan oppisopimuskoulutuksen käyttöön. Silloin ammattiosaamisen näyttöihin liittyvät käsitteet ja arviointiprosessi ovat hiukan toisenlaiset.

Verkoston tuottama aineisto on jaoteltu oppisopimuskoulutuksen neljään eri vaiheeseen. Jokaisen vaiheen yhteyteen on kuvattu kyseiseen vaiheeseen sisältyvät prosessit. Prosessit on vielä jäsennelty eri toimintoihin ja niihin liittyviin tuen tarpeen suunnittelun ja toteuttamisen periaatteisiin ja työkaluihin.

Prosessikuvauksen pohjalta on laadittu kuhunkin oppisopimuskoulutuksen vaiheeseen liittyvä tsekkilista, jossa on sarakkeet eri toimintoja ja niiden toteuttamisen kuvausta varten. Tsekkilistaa voi käyttää suunnittelun ja yhteistyön apuvälineenä ja muistilistana. Siihen voi kirjata, miten kukin työvaihe eri organisaatiossa toteutetaan, kuka vastaa eri työvaiheiden suunnittelusta ja toteutuksesta sekä miten yhteistyötä tehdään. Tsekkilista muotoutuu eri organisaatioissa eri tavalla, joten otsikot ja sarakkeet ovat suuntaa antavia.

Prosessikuvauksia ja tsekkilistoja voi käyttää oman työyhteisön prosessien tarkasteluun ja kehittämiseen. Sitä voi myös hyödyntää yhteistyön rakentamisen ja perehdyttämisen työkaluna oppisopimustoimistojen, oppilaitosten ja työpaikkojen sekä opiskelijoiden välillä.

**TUETUN
OPPISOPIMUSKOULUTUKSEN
HAKEUTUMISVAIHE JA
ALKUVAIHE**

Hakeutumisvaihe ja alkuvaihe

Lähtökohtana tuetulle oppisopimukselle on opiskelijan vahvuuksien, edellytysten ja tuen tarpeiden kartoittaminen. Tuettua oppisopimuskoulutusta suunniteltaessa on tärkeää, että eri toimijatahot tekevät yhteistyötä jo hakuvaiheessa. Onnistunut työpaikan ja oppilaitoksen valinta varmistaa hyvän pohjustuksen oppisopimukselle. Verkostotapaamisen keskusteluissa tärkeimmiksi kehittämisen aihealueiksi todettiin oppisopimusta ennakoivien jaksojen, mm. työkokeilun hyödyntäminen, huolellinen hakeutumisvaiheen henkilökohtaistaminen ja riittävän ajan varaaminen alkukartoitukseen sekä saattaen vaihdossa tapahtuva tiedonsiirto.

Työkokeilu/ennakkojakso on tärkeä, että opiskelija pääsee tutustumaan omiin vahvuuksiinsa, oppii kohtaamaan omat haasteensa ja ottamaan vastuuta työelämän pelisäännöistä. Työkokeilujen ja ennakkojaksojen aikana saadaan varmistettua opiskelijalle soveltuva ala ja oikea työpaikka. Työtehtäväkartoituksilla ja tutkinnon perusteiden avaamisella voidaan selkeyttää sekä opiskelijalle että työpaikalle realistista kuvaa suunnitellusta oppisopimuskoulutuksesta. Työpaikan valinnassa keskeistä on se, että opiskelijan oppimisen ja tuen tarpeet sekä työpaikan ohjausosaamisen laatu saadaan kohtaamaan.

Alkukartoitukset koettiin sekä merkittäväksi että haasteelliseksi, koska tuen tarpeiden tunnistaminen ja siihen liittyvät menetelmät toteutuvat eri organisaatioissa hyvin eri tavalla. Opiskelijan kertomana saadaan arvokasta tietoa, mutta jos hän ei itse kerro mahdollisista tuen tarpeista, tiedon tulisi välittyä muuta kautta. Mahdollisesti opiskelija ei välttämättä ole itse koskaan tiedostanut erityisen tuen tarpeita tai haluaa peitellä niitä. Oppimiseen liittyvät tuen tarpeet ohjaavat tietopuolisten opintojen suunnittelua ja oppilaitoksen valintaa. Oppilaitoksen kanssa sovitaan opiskelijan tuen tarpeisiin liittyvien tukitoimien järjestämisestä ja niiden toteutumisen seurannasta.

Onnistumisen edellytyksiä:

- huolellinen alkukartoittaminen
- kokonaisvaltainen huomioiminen
- oikean alan ja työpaikan valinta
- tuen toteutuksen suunnittelu ja kohdentaminen

TUETUN OPPISOPIMUKSEN HAKEUTUMISVAIHEEN JA ALKUVAIHEEN PROSESSIT

TUEN TARPEEN TUNNISTAMINEN

HAASTATTELU
opiskelijan oma näkemys ja kertomus
kohdennetut kysymykset

TESTIT JA KARTOITUKSET
NMI-lukitesti, pikalukitesti
matematiikka-testi
oppimistyylitesti

HAVAINNOINTI
testitilanteessa
työpaikalla, -kokeilussa,
työpaikalla

TODISTUKSET
peruskoulutuksesta
aikaisemmista opinnoista

LAUSUNNOT
nivelevaihetieto TE-toimistosta,
työkokeiluista, uravalmentajilta
diagnoosit
B-lausunto
> erityisen tuen tarpeen peruste

TUEN TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU

OHJAUS
työnhaun ohjaus ja tuki
opintojen ohjauksen tuki

KARTOITUSTEN TULOKSET
avaaminen opiskelijalle
merkitys tuen kohdentamiselle

TUEN KOHDENTAMINEN
elämäntilanteen
työpaikalla
oppilaitoksessa

TUEN MENETELMÄT
työpäivän aikataulutus,
jaksoitus, tehtävien palastelu
selkokielisyys, kuvat
työparityöskentely
työtehtävien tason määrittely
nimetty tukihenkilö, ohjaaja

HENKILÖKOHTAISTAMINEN
HOPS / HOJKS
olennaisen tiedon siirto

VAHVUUKSIEN ESILLE TUOMINEN
KOKONAISVALTAISEN HUOMIOIMINEN

OPISKELIJAN
VASTUUTTAMINEN

VASTUUNJAKO
HOPS/HOJKS SEURANTA

OPPISOPIMUSKESKUKSEN ROOLI JA
OSAAMINEN TUKIPALVELUIHIN

YHTEISTYÖN PELISÄÄNNÖISTÄ JA
KÄYTÄNTEISTÄ SOPIMINEN

TYÖPAIKAN VALINTA

TAUSTATYÖ
työkokeilu, ennakkojakso
aikaisempi yhteistyökokemus

TYÖPAIKAN ARVIOINTI
työtehtäväkartoitukset
tutkimuksen perusteet – työpaikan
mahdollisuudet, rajoitteet
työnantajan/työyhteisön
sitoutuminen – johdon tuki

**TYÖPAIKKAKOULUTTAJAN
VALINTA**
työpaikkaohjaajakoulutus
ohjausosaaminen
kokemus ja asenne tuetusta
ohjauksesta
substantsiosaaminen

TUEN TARJONTA
tarpeen kirjaaminen/seuranta

TIETOPUOLISET OPINNOT
mahdollisuuksien ”tsekkilista”

OPPILAITOKSEN VALINTA

TARJOUSMENETTELY
pisteitys / laadun varmistus
tukipalveluiden tarjonta

YHTEISTYÖMAHDOLLISUUS
alkukartoituksessa
ammattiaiaineiden opettajien
kanssa
erityisopettajien kanssa
oppisopimustoimiston kanssa
työpaikkakouluttajan kanssa

TUEN TARJONTA
tarpeen kirjaaminen/seuranta

**OPINTOJEN INTEGROINTI
TYÖPAIKALLE**

TSEKKILISTA – TUETUN OPPISOPIMUKSEN HAKEUTUMISVAIHE JA ALKUVAIHE

PROSESSIN TOIMINTO	KUKA VASTAA (X) KUKA TOTEUTTAA (O)					MITÄ MITEN TEHDÄÄN YHDESSÄ	DOKUMENTTI TYÖKALU
	OPSO toimisto	TYÖ- paikka	opis- kelija	OPPI- laitos	MUU taho		
TUEN TARPEEN TUNNISTAMINEN							
- haastattelu - testit ja kartoitukset - havainnointi - todistukset - lausunnot - erityisen tuen tarpeen peruste							
TUEN TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU							
- kartoitusten tulosten kokoaminen - tuen kohdentamisen suunnittelu - opintojen ohjaus ja tuki - tuen menetelmien kirjaaminen - henkilökohtaistaminen HOPS - HOJKS - olennaisen tiedon siirto - työpaikkakouluttajan tukeminen							
TYÖPAIKAN VALINTA							
- työnhaun ohjaus ja tuki - ennakkojakso, työkokeilu - työtehtäväkartoitukset - ohjauksen yhteistyöstä sopiminen - tuen toteuttamisen kirjaaminen - tuen toteutumisen seuranta - tietopuolisten opintojen ”tsekkilista”							
OPPILAITOKSEN VALINTA							
- tarjouspyynnöt, pisteytys - tukipalveluiden tarjonnan kartoitus - ohjauksen yhteistyöstä sopiminen - tuen toteuttamisen kirjaaminen - tuen toteutumisen seuranta - tietopuolisten opintojen integrointi työpaikalle							

Mitkä toiminnot toteutuvat hyvin organisaatiossanne?

Mitkä ovat keskeiset kehittämiskohteet?

**TUETUN
OPPISOPIMUSKOULUTUKSEN
AMMATTITAITAIDON
HANKKIMISVAIHE**

Ammattitaidon hankkimisvaihe

Tuetun oppisopimuskoulutuksen ammattitaidon hankkimisvaiheessa opiskelija tarvitsee usein tukea ja ohjausta työn ja koulutuksen sekä oman henkilökohtaisen elämän haasteissa ja niiden yhteensovittamisessa. Opiskelijalle on tärkeää kokea tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. Yhteyshenkilömalli varmistaa opiskelijalle tämän konkreettisen tuen ja vuorovaikutuksen eri toimijoiden välillä. Myös muilta oppisopimusopiskelijoilta saatu vertaisryhmän tuki on opiskelijalle merkittävä opiskelua kannatteleva voima.

Ammattitaidon hankkimisvaiheessa yhteistyö on tärkeää työpaikan ja oppilaitoksen välillä, etteivät tietopuoliset opinnot jäisi irrallisiksi vaan yhdistyisivät työpaikalla oppimiseen. Teoriaopintojen ja käytännön työtehtävissä tapahtuvan oppimisen yhteen nivominen varmistaa opiskelijalle hyvän ja laadukkaan ammatillisen kehittymisen. Tiivis opintojen etenemisen seuranta auttaa ennakoimaan ja varmistamaan ajantasaisen tuen. Yhteyshenkilön rooli on keskeisessä asemassa opiskelijan rinnalla opintojen kokonaisuuden koordinoimisessa, opiskelun tuen varmistamisessa ja varhaisessa välittämisessä. Myös työpaikkakouluttajan tuki opiskelijalle on merkittävä. Työpaikkakouluttajan pitäisi saada riittävästi tietoa opiskelijan tuen tarpeista ja toimivista menetelmistä, että hän osaa ohjata ja tukea opiskelijaa oikein. Pohdittavaa on siinä, miten työpaikkakouluttaja ehtii ja jaksaa tukea opiskelijaa ja miten oppisopimustoimisto tai yhteyshenkilö voivat tukea työpaikkakouluttajaa.

Onnistumisen edellytyksiä:

- tietopuolisen ja käytännön opiskelun yhteen sovittaminen
- yksilöllinen ohjaus ja tuki
- vertaisryhmän tuki
- tiivis yhteistyö ja tiedon kulku

TUETUN OPPISOPIMUKSEN AMMA TTIT AIDON HANKKIMISV AIHEEN PROSESSIT

TUEN SUUNNITTELUN JA YHTEISTYÖN PROSESSI

TUEN SUUNNITTELUN PALAVERIT
opiskelijan kuuleminen ja huomioiminen
opiskelija / opettaja / yhteyshenkilö
opiskelija / työpaikkaohjaaja / yhteyshenkilö
alaikäisen huoltaja mukaan

TUEN KOHDENTAMINEN
elämänhallintaan
työpaikalla tapahtuvaan opiskeluun
tietopuoliseen opiskeluun

HENKILÖKOHTAISTAMINEN / HOPS / HOJKS
olennaisen tiedon siirron varmistaminen
oppilaitokselle / työpaikalle
tukitoimien säännöllinen seuranta
päivityspalaverit
palautteen antaminen

ENNAKOIVA TUKI / OPPIMISVALMENTAJA
varhainen välittäminen
tuen toteutumisen varmistaminen

SÄÄNNÖLLINEN YHTEYDENPITO
puhelinsoitot ja nopea tilanteisiin reagoiminen
somen, esim. facebookin käyttö

VAHVUUKSIEN ESILLE TUOMINEN
KOKONAISVALTAISEN HUOMIOIMINEN

OPPISOPIMUSKESKUKSEN ROOLI JA
OSAAMINEN TUKIPALVELUIHIIN

TIETOPUOLISET OPINNOT

YKSILÖLLISEN TUEN TOTEUTUS
opintojen räätälöinti tuen tarpeen mukaan
yksilöllisen tuen toteutuksen suunnitelma
selkeästi sovitut pelisäännöt

TUKI OPETTAJALLE
erityisopettajan konsultaatio
käytännön ohjeet oppimisen tueksi
yhteistyö mm. poissaolojen ja opintojen
etenemisen seurannassa

TUEN MENETELMÄT
opintojen jaksoitus ja tehtävien palastelu
teoreettisten käsitteiden avaaminen
selkeäkielisyys, työvaltaiset opetusmenetelmät
oppimistaitojen vahvistaminen
tuki tehtävien tekemiseen, esim. lukupiiri

TIETOPUOLISTEN OPINTOJEN TIIVIS
LINKITYS TYÖPAIKALLE
tutkinnon perusteet ja osaamisen ym.
käsitteiden avaaminen

VERTAISRYHMÄ
tuki ja kokemusten jakaminen ryhmässä

OPISKELIJAN
VASTUUTTAMINEN

YHTEISTYÖN PELISÄÄNNÖISTÄ JA
KÄYTÄNTEISTÄ SOPIMINEN

TYÖPAIKALLA TAPAHTUVAT OPINNOT

YKSILÖLLISEN TUEN TOTEUTUS
työtehtävien räätälöinti tarpeen mukaan
yksilöllisen tuen toteutuksen suunnitelma
selkeästi sovitut pelisäännöt

TUKI TYÖPAIKKAOHJAAJALLE
konsultaatio ja käytännön ohjeet työpaikalla
tapahtuvan oppimisen ohjauksen tueksi
yhteistyö mm. poissaolojen ja opintojen
etenemisen seurannassa
työpaikkaohjaajan koulutus

TUEN MENETELMÄT
työtehtäväkokonaisuuksien kartoittaminen
konkreettiseksi työtehtäväksi ja linkitys
tutkinnon perusteisiin
työpäivän aikataulutus ja jaksoitus
työtehtävien palastelu, tsekkilista
selkeäkieliset / kuvalliset ohjeet
työparityöskentely
nimetty tukihenkilö / ohjaaja
työelämätaitojen vahvistaminen

SÄÄNNÖLLISET TYÖPAIKKAKÄYNNIT

VASTUUNJAKO
HOPS/HOJKS SEURANTA

TSEKKILISTA – TUETUN OPPISOPIMUKSEN AMMATTIT Aidon HANKKIMISVaihe

PROSESSIN TOIMINTO	KUKA VASTAA (X) KUKA TOTEUTTAA (O)					MITÄ MITEN TEHDÄÄN YHDESSÄ	DOKUMENTTI TYÖKALU
	OPSO toimisto	TYÖ- paikka	opis- kelija	OPPI- laitos	MUU taho		
TUEN TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU							
- yksilöllisen tuen toteutuksen suunnitelma tietopuolisiin opintoihin - yksilöllisen tuen toteutuksen suunnitelma työpaikalla oppimiseen - yhteistyö huoltajan kanssa - henkilökohtaistamisen, HOPSin ja HOJKSin olennaisen tiedon siirto							
TIETOPUOLISTEN OPINTOJEN JA OPPIMISEN TUKI							
- selkeästi sovitut pelisäännöt - erityisopettajan konsultaatio, esim. käytännön ohjeet oppimisen tueksi - työvaltaiset opetusmenetelmät - opintojen / tehtävien räätälöinti - tuki tehtävien tekemiseen - tietopuolisten opintojen ”tsekkilista” ja linkitys työpaikalle - opintojen ja vertaisryhmän ohjaus							
TYÖPAIKALLA TAPAHTUVA OPPIMISEN TUKI							
- selkeästi sovitut pelisäännöt - käytännön ohjeet ohjauksen tueksi - työtehtävien rytmitys / räätälöinti - työtehtävien ”tsekkilista” ja linkitys tutkinnon perusteisiin - työpaikkakouluttajan tukeminen - työpaikkaohjaajakoulutukset							
TUEN TOTEUTUKSEN SEURANTA							
- tuen toteutumisen varmistaminen ja varhainen välittäminen - tietopuolisten opintojen etenemisen seuranta - työpaikalla oppimisen etenemisen seuranta ja säännölliset työpaikkakäynnit - palaute- ja kannustuskeskustelut opiskelijan kanssa - tietojen päivittäminen ja kirjaaminen							

Mitkä toiminnot toteutuvat hyvin organisaatiossanne?
Mitkä ovat keskeiset kehittämiskohteet?

**TUETUN
OPPISOPIMUSKOULUTUKSEN
TUTKINNON
SUORITTAMISVAIHE**

Tutkinnon suorittamisvaihe

Tutkintotilaisuuteen valmistautuminen alkaa opintojen alusta. Tutkintotilaisuuteen valmistautuessaan opiskelija tarvitsee tukea oman osaamisen osoittamisen suunnitteluun sekä oppilaitoksen kouluttajalta että työpaikkakouluttajalta. Oppilaitoksen tehtävänä on toimia tulkkina ja avata tutkinnon perusteiden kriteeristöä ja ammattitaitovaatimuksia työelämän kielelle.

Tärkeimmiksi kehittämisen aihealueiksi todettiin tiivis ja avoin yhteistyö sekä käytännön ohjaamisen suunnitelma ja tuki työpaikalle. Yhteistyössä varmistetaan tutkintotilaisuuden oikea-aikaisuus ja yksilöllinen toteutusmuoto. Oppilaitos järjestää tutkintotilaisuuden suunnitteluun ohjauskeskusteluja ja työpajoja ja varmistaa tutkintotilaisuuteen tarvittavan tuen yhteistyössä työpaikan kanssa. Yhteistyössä huolehditaan tutkintotilaisuuden luontevasta ja arviointikeskustelun rohkaisevasta sekä kannustavasta ilmapiiristä. Tämä vähentää opiskelijan suorituspainetta ja jännittämistä.

Onnistumisen edellytyksiä:

- käsitteiden avaaminen
- tuki ja ohjaus tutkintotilaisuuden suunnittelussa ja valmistelussa
- itsearviointiin valmentaminen
- onnistumisten osoittaminen

TUETUN OPPISOPIMUKSEN TUTKINNON SUORITTAMISVAIHEEN PROSESSIT

TUEN TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU

HENKILÖKOHTAISTAMINEN
HOPSin/HOJKSin päivittäminen
opiskelijan kuuleminen
tuen tarpeiden kirjaaminen
tiedonsiirron varmistaminen

TUKI TIETOPUOLISIIN
OPINTOIHIN
ohjauskeskustelut
tutkintotilaisuus-suunnittelutyöpajat
säännöllinen yhteydenpito

TUKI TYÖPAIKALLA OPPIMISEEN
työpaikan esteettömyyden
varmistaminen
työpaikkakouluttajan tukeminen
säännöllinen yhteydenpito

TUKIVERKOSTOYHTEISTYÖ
yhteyshenkilö, oppimisvalmentaja,
hoitotahot ym.
vertaisryhmän tuki
ervan konsultaatio tms.

TUTKINTOTILAISUUTEEN VALMISTAUTUMINEN

YKSILÖLLISEN TUEN TOTEUTUS
tuen suunnittelu hyvissä ajoin
tuen riittävyys, apuvälineiden ja
erityisjärjestelyiden varmistaminen
riittävästi aikaa valmistautua

TUTKINTOTILAISUUDEN
SUUNNITTELU
näyttötutkintoprosessin avaaminen
ammattitaitovaatimusten, arvioinnin
kohteiden ja kriteerien avaaminen
ammattitaidon osoittamistapojen
suunnittelu ja valinta
näyttöympäristön räätälöinti
suunnitelman ohjeistus

TUEN MENETELMÄT
selkokielinen ohjeistus
käsitteiden avaaminen
oleellisen painottaminen
keskeisen osaamisen kuvaaminen
kokonaisuuksien palastelu
työtehtävien avaaminen/kirjaaminen
tuttu ympäristö, tutut työtehtävät
tutkintotilaisuuden "harjoittelu"

ITSEARVIOINTIIN VALMISTAUTUMINEN

ITSEARVIOINTI
itsetuntemuksen vahvistaminen
oppimisvalmiuksien tukeminen
itsearviointiin valmentaminen
itseluottamuksen kasvattaminen

OPPIMISEN ARVIOINTI
säännölliset palautekeskustelut
oppimisen varmistaminen
osaamisen realisoituminen
tutkintotilaisuuden oikea-
aikaisuuden varmistaminen

OSAAMISEN ARVIOINTI
arviointikeskusteluun
valmentaminen
osaamiskriteerien avaaminen
tietojen ja taitojen toimintaan
yhdistäminen

ARVIOINTIKESKUSTELU
riittävän ajan varaaminen
arvioijien perehdytys
dialogisuus, kannustavuus,
oppimistilanne

TUTKINTOTILAISUUDEN TOTEUTTAMINEN

YKSILÖLLISEN TUEN TOTEUTUS
näyttötutkintojärjestelmän sallimien
tukitoimien varmistaminen
tuen ja ohjauksen järjestelyistä
tiedottaminen tutkinnon
vastaanottajille

OSAAMISEN OSOITTAMINEN
luontevien työtehtävien valinta
sopivien toimintatapojen valinta
suullinen, kuvien, videoiden,
portfolion ym. avulla täydentäminen
prosessin eri vaiheiden taltioiminen

TUEN MENETELMÄT
selkeä työpäivän struktuuri
työtehtävien palastelu
tukimateriaali ja tukisanasto
tehtäväohjekortit, kuvalliset ohjeet
riittävästi lisäaikaa suoriutumiseen
työskentely sovitusti ohjattuna
rohkaiseva ilmapiiri, vaikeiden
paikkojen yli "luotsaaminen"

LUOTTAMUKSELLISUUDEN JA
AVOIMUUDEN RAKENTAMINEN

OPISKELIJAN
VASTUUTTAMINEN

ITSEOHJAUTUVUUDEN
TUKEMINEN

VAHVUUKSIEN ESILLE TUOMINEN
KOKONAISVALTAISEN HUOMIOIMINEN

ONNISTUNEIDEN KOKEMUSTEN
OSOITTAMINEN

TSEKKILISTA – TUETUN OPPISOPIMUKSEN TUTKINNON SUORITTAMISVAIHE

PROSESSIN TOIMINTO	KUKA VASTAA (X) KUKA TOTEUTTAA (O)					MITÄ MITEN TEHDÄÄN YHDESSÄ	DOKUMENTTI TYÖKALU
	OPSO toimisto	TYÖ- paikka	opis- kelija	OPPI- laitos	MUU taho		
TUEN TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU							
- yksilöllisen tuen toteutuksen suunnitelma tutkintotilaisuuden valmistautumiseen / toteuttamiseen - tietojen päivittäminen ja kirjaaminen - tiedonsiirron varmistaminen - tuen toteutumisen seuranta - tukiverkostoyhteistyö							
TUTKINTOTILAISUUTEEN VALMISTAUTUMINEN							
- tutkintotilaisuuden suunnittelun tuki ja ohjauskeskustelut - tuen riittävyyden, apuvälineiden ja erityisjärjestelyjen varmistaminen - tuen menetelmien valinta ja käytännön toteuttaminen - käsitteiden avaaminen - ammattitaidon osoittamistapojen suunnittelu ja valinta - säännölliset palautekeskustelut - tutkintotilaisuuden oikea-aikaisuuden varmistaminen							
ITSEARVIOINTIIN VALMISTAUTUMINEN							
- itsearviointiin valmentaminen - palaute- ja kannustuskeskustelut - osaamiskriteerien avaaminen - arviointikeskusteluun valmentaminen - arvioijien perehdytys - arvioinnin ajankohdan varaaminen							
TUTKINTOTILAISUUDEN TOTEUTTAMINEN							
- tutkintotilaisuuden tukitoimien varmistaminen - tuen järjestelyistä tiedottaminen - tuen menetelmien valinta ja käytännön toteuttaminen							

Mitkä toiminnot toteutuvat hyvin organisaatiossanne?

Mitkä ovat keskeiset kehittämiskohteet?

**TUETUN
OPPISOPIMUSKOULUTUKSEN
TYÖLLISTYMISSVAIHE**

Työllistymisvaihe

Lähtökohtana myös tuetussa oppisopimuskoulutuksessa on se, että opintojen edetessä opiskelijan itseohjautuvuus kasvaa, jolloin tuen ja ohjauksen tarve vähenee. Mikäli opinnot ovat viivästyneet, opiskelija tarvitsee tukea niiden loppuunsaattamiseen ja puuttuvien opintosuoritusten hoitamiseen. Luontevimmillaan opintosuoritukset saataisiin hoidettua työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Tämä edellyttää tietopuolisen kouluttajan ja työpaikkakouluttajan saumatonta ja ideoivaa yhteistyötä.

Tuetun oppisopimuskoulutuksen loppuvaiheessa vahvistetaan opiskelijan vastuunkantoa työelämän pelisäännöistä ja omasta elämästä. Samalla varmistetaan sekä työnantajan että opiskelijan sitoutumista jatkoon. Jos oppisopimuksen loppuessa työsuhdetta ei jatketa, opiskelija tarvitsee tukea jatkon suunnitteluun. Tässä yhteydessä tärkeäksi aihealueiksi todettiin työnhakuvalmennuksen kehittäminen ja yhteistyö TE-toimistojen, sosiaalisten yritysten ja alueen yrittäjäjärjestöjen kanssa.

Työelämä tarvitsee lisää tiivistä ja käytännönläheistä tietoa tuetusta oppisopimuksesta sekä siihen liittyvistä tukijärjestelyistä ja malleista. Verkostoyhteistyönä toteuttavaan tuettuun oppisopimuskoulutukseen liittyvät tiedot ja käytännön toimintatavat ovat monitahoisia ja usein hajanaisia. Sen vuoksi tiedottamisen ja markkinoinnin tulisi olla selkeää ja sisältää vain olennaiset työelämälähtöiset tiedot ja esimerkit. Tämä lisää asian tunnettuutta ja parantaa tukea tarvitsevien opiskelijoiden mahdollisuuksia päästä tuettuun oppisopimuskoulutukseen ja sitä kautta työllistyä.

Onnistumisen edellytyksiä:

- itsenäistymisen tukeminen
- työllistymisen varmistaminen
- jatkon suunnittelu
- nivelvaiheen verkostoyhteistyö ja tiedonsiirto

TUETUN OPPISOPIMUKSEN TYÖLLISTYMISVAIHEEN PROSESSIT

OPIKELIJAN TYÖLLISTYVYYDEN TUKEMINEN

TYÖLLISTYMISSÄ VARMISTAMINEN
työsuhteen jatkumisen varmistaminen ajoissa
ennen oppisopimuksen päättymistä (välisarviointi)
taustatyö – oikea työntekijä oikeaan työpaikkaan
työnantajan ja työntekijän tutustuminen
- työkokeilu, ennakkokokous

YKSILÖLLISEN TUEN VARMISTAMINEN
työkyvyn selvittäminen
osaamisen kartoittaminen (IMBA/Melba)
osaamisen vahvistaminen ja paikkaaminen
kuntoutustarpeen selvittäminen
erilaisten työllistymispolkujen kartoittaminen
työllistymisen tukien kartoittaminen
eläke- ja työllistymistukien järjestely

TYÖNHAKUVALMENNUS
oppilaitoksen työnhaku- ja uraohjaus
TE-toimiston työnhauksen tuki ja palvelut
tuki hakemusten tekemiseen
eri aloihin ja työpaikkoihin tutustuminen

YHTEISTYÖ TYÖNANTAJIEN/TYÖPAIKKOJEN KANSSA

MARKKINOINTI JA TIEDOTTAMINEN
työnantajalähtöinen markkinointi
työllistämisen tuista ja palveluista tiedottaminen
työnantajan ”lomake”-työmäärän keventäminen
tuetusta oppisopimuksesta tiedottaminen
oppisopimuskoulutuksen käsitteiden avaaminen
työyhteisöjen valmennus osatyökykyisen
työllistämiseen ja ohjaamiseen – julkisuus
asenteellinen vaikuttaminen – julkisuus

TYÖNANTAJAN TUKEMINEN
työpaikkaohjaajakoulutukset
”byrokratian” avaaminen
työtehtävien kartoittaminen / työanalyysi
pilotyöpaikkojen/-tehtävien löytäminen
tuki osatyökykyisen palkkausjärjestelyissä
tuki työhön perehdyttämiseen
selkeät, yksinkertaiset työtehtäväkuvaukset

TYÖNANTAJIEN, TUKIPALVELUITA TARJOAVIEN TAHOJEN SEKÄ
OPPILAITOSTEN VÄLISEN YHTEISTYÖN VAHVISTAMINEN

OPIKELIJAN
VASTUUTTAMINEN

VAHVUUKSIEN ESILLE TUOMINEN
KOKONAISVALTAISEN HUOMIOIMINEN

ITSENÄISTYMISSÄ
TUKEMINEN

NIVELVAIHEEN VERKOSTOYHTEISTYÖ

VERKOSTOYHTEISTYÖ
työnantajien keskinäinen rekrytointiverkosto
TE-toimisto, KELA, Vakuutusyhtiöt
sosiaaliset yritykset
järjestöt, liitot ja yrittäjäjärjestöt
nuorisopalvelut
työpajat ja toimintakeskukset
kuntoutus ja hoitotahot

TIEDONSIIRTO
siirtymän suunnittelu
jatkosuunnitelman laatiminen
”koppaavan” tahon varmistaminen

TSEKKILISTA – TUETUN OPPISOPIMUKSEN TYÖLLISTYMISSVAIHE

PROSESSIN TOIMINTO	KUKA VASTAA (X) KUKA TOTEUTTAA (O)					MITÄ MITEN TEHDÄÄN YHDESSÄ	DOKUMENTTI TYÖKALU
	OPSO toimisto	TYÖ- paikka	opis- kelija	OPPI- laitos	MUU taho		
OPISKELIJAN TYÖLLISTYVYYDEN TUKEMINEN							
- työsuhteen jatkumisen varmistaminen - työkyvyn selvittäminen - osaamisen kartoittaminen - osaamisen vahvistaminen - kuntoutustarpeen selvittäminen - työllistymispolkujen kartoittaminen - työllistymisen tukien järjestelyt - työnhakuvalmennuksen yhteistyö							
YHTEISTYÖ TYÖNANTAJIEN / TYÖPAIKKOJEN KANSSA							
- työnantajalähtöinen markkinointi - asenteellinen vaikuttaminen - oppisopimuskoulutuksesta tiedottaminen - työllistämisen tuista tiedottaminen - työnantajan tukeminen työllistämisen järjestelyissä							
NIVELVAIHEEN VERKOSTOYHTEISTYÖ							
- verkostoyhteistyö eri tahojen kanssa: * TE-toimisto, KELA, vakuutusyhtiöt * sosiaaliset yritykset * järjestöt, liitot, yrittäjäjärjestöt * nuorisopalvelut * työpajat ja toimintakeskukset * kuntoutus ja hoitotahot - jatkosuunnitelman laatiminen - tiedonsiirto ”koppaavalle” taholle							

Mitkä toiminnot toteutuvat hyvin organisaatiossanne?

Mitkä ovat keskeiset kehittämiskohteet?

Lopuksi

Verkostotapaamisten työskentelyn periaatteena oli dialogisuus. Tapaamisten toteutusmenetelminä käytettiin osallistavaa ja yhteistoiminnallista työskentelyä. Työskentelyssä huomioitiin verkoston keskeiset tuetun oppisopimuksen toimijaryhmät ja -tasot; johto, asiantuntija, toteuttaja ja opiskelija. Prosessin toteutukseen valittiin neljä eri ulottuvuutta:

- verkostoituminen
- kokemusten jakaminen
- osallistaminen
- toimintamallien luominen

Verkostoituminen antoi eri organisaatioiden, toimijatasojen ja osapuolien edustajille mahdollisuuden osallistua tasavertaisena tuetun oppisopimuksen yhteistyön virittämiseen ja kehittämisen suunnitteluun. Kokemusten jakaminen yhteisestä teemasta oli sekä voimaannuttava että eri osapuolien näkemyksiä laajentava kokemus. Tämän vuoksi verkostotapaamisista haluttiin jatkaa myös tämän prosessin jälkeen.

Osallistaminen ja monipuoliset yhteistoiminnalliset menetelmät antoivat kaikille osallistujille mahdollisuuden olla mukana vaikuttamassa ja toteuttamassa kehittämissyhteistyötä. Sivupalkkiin kootut kommentit on poimittu esimerkkeinä verkostotapaamisten palautteista.

Verkostotapaamisiin osallistujat edustivat seuraavia organisaatioita:

Vantaan kaupunki, nuorisopalvelut

TTS, Työtehoseura

Seurakuntaopisto

Keudan aikuisopisto ja oppisopimustoimisto

Keskuspuiston ammattiopisto

Omnian oppisopimustoimisto

Porvoo International College

Uudenmaan Yrittäjät

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Innojok

Ammattiopisto Luovi

Helsingin Diakoniaopisto

Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö

Race performance Oy

Posivire

Luksia, Länsi-Uudenmaan oppisopimuskampus

Vantaan ammattiopisto, Varia

Uudenmaan TE-toimisto, Järvenpää

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus, 1.8.2014 alkaen Validia Ammattiopisto

"Verkostoituminen on ollut antoisaa ja ideoiden jakaminen antanut ajatuksia yhteistyön syventämiseen"

"Osaavaa asiantuntijaporukkaa, on ollut ilo jakaa osaamista!"

"Verkostotapaamisissa työskentelytavat olivat hyviä ja yllyttivät käytännönläheiseen keskusteluun"

"Sain uusia ajatuksia, joita vien mukaani, mm. henkilökohtaistaminen, tutkinnon perusteiden avaaminen, tsekkilistat, yhteyshenkilömalli"

"Sain mukaani erilaisia muiden koulutuksen järjestäjien käytänteitä, joita voimme soveltaa oman organisaation toimintaan"

Verkostotapaamisten suunnittelun työryhmään kuuluivat Validia Ammattiopiston kehittämisspäälikkö Seija Eskola, koulutusjohtaja Päivi Laalo-Hokkanen, asiantuntija Rita Hintsala ja lehtori Anna Rosendahl. Tapaamisten keskustelumuistioiden kirjaajina olivat YTY-hankkeen projektipäälikkö Laura Jauhola ja lehtori Anna Rosendahl. Aineistojen ja keskustelumuistioiden pohjalta prosessikuvausten ja tsekkilistojen jäsennykset kokosi ja julkaisun toimitti asiantuntija Rita Hintsala.

Julkaisu on toteutettu osana ammatillisten erityisoppilaitosten kumppanuusverkoston YTY - Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä -hanketta. Hanketta rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tavoitteena on edistää yhteiskuntatakuun toteuttamista, syrjäytymisen ehkäisyä ja inklusion edistämistä. Erityisenä painopisteenä korostuvat yksilöllisten opintopolkujen tukeminen opintojen nivelvaiheesta aina työllistymiseen. Hankkeen avulla on tuettu yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa annettavaa erityisopetusta ja alueellista yhteistyötä. Ammatillisilla erityisoppilaitoksilla on järjestämisluvassaan ammatillisen koulutuksen ohjaus- tuki ja kehittämis tehtävä, jonka eri yhteistyömuotoja on voitu rakentaa voimallisemmin YTY-hankkeen rahoituksen turvin. Yhteistyömuotona nk. kehittämiskumppanuus yleisten ammatillisten oppilaitosten ja muiden sidosryhmien ja verkostojen kanssa on osoittautunut palkitsevaksi. Erityisoppilaitosten asiantuntijapalveluiden kautta saa monipuolisesti tukea niin erityisopetuksen järjestämiseen kuin yksittäisiin erityispedagogiikan teemoihin tai yksilöllisten opintopolkujen suunnitteluun liittyviin kysymyksiin. (ks. lisätietoa www.ameo.fi)

Verkostoituminen

*Työpaikkakouluttaja
Yhteyshenkilö
Opiskelija
Kouluttaja
Esimies
Yrittäjä
Opso-opo
Koulutustarkastaja
TE-toimiston asiantuntija*

*Toimivat käytänteet
Erilaiset toteutustavat
Hyvät oivallukset
Kehittämiskohdat
Haasteet*

Kokemusten jakaminen

Yhteistoiminnallinen työskentely

*Prosessikävely
Case-työskentely
Oppimiskahvila
Asiantuntijapuheenvuoro
Haastattelu
Videointi
Akvaariokeskustelu*

*Prosessien kuvaus
Tsekkilista
Hakeutumisvaihe
Ammattitaidon hankkimisvaihe
Tutkinnon suorittamisvaihe
Työllistymisvaihe*

Toimintamallien luominen